

Az életút

Dr. Benda Kálmán Nagyváradon született 1913. november 27-én. Családja 1920-ban kényszerűen és talán sorsszerűen is Budapestre költözött. Itt kezdte tanulmányait, s itt, a Lónyai utcai Református Főgimnáziumban a magas követelményszintű, református öntudattól áthatott, hazafias töltetű történelmi és a színvonalas idegen-nyelvi képzés eredményeként érelődött meg benne az elhatározás, hogy történészi pályára lép.

Egyetemi tanulmányait Budapesten és Párizsban végezte, de Berlin és Bécs is állomáshelyei voltak tudásszomja kielégítésének. „A magyar nemzeti hivatástudat története (a XVI–XVII. században)” című doktori értekezését 1937-ben védte meg; ekkor döntött el egy életre, hogy kutatási témakörül az újkori magyar történelmet választja, különös súllyal nemzeti szabadságküzdelmekre.

Történelmi közelmúltunk eseményei őt is sokszor próbára tették: katonáskodása után a Teleki Intézetben dolgozott 1949-ig, majd annak fel számolása után származása miatt az utcára került, s csak 1953-ban sikerült ismét „szakmaközelben” elhelyezkednie; a református egyház alkalmazta őt levéltárosként. A forradalom idején behívták a Történettudományi Intézetbe igazgatóhelyettesi megbízással, amelyről hamar le kellett köszönnie, de kutatóként maradhatott. Bár 1961-ben megszerezte a kandidátusi fokozatot, mondvacsinált politikai ürügyekkel eltiltották a katedrától. Hogy őt idézzem: „Az egyetlen hely, ahova meghívtak tanítani, a szegedi főiskola történelem tanszéke volt – 1974-ben: három évig tartottam itt előadásokat. Kaptam egy címzetes főiskolai tanári titulust, és a mai napig ki van írva a nevem az akkori tanszéki szobám ajtajára. Sehova máshova be nem tehettem a lábam mint tanár, pedig mindig is tanítani szerettem volna.”

Távozása (1977) után sem szakadt meg kapcsolata tanszékünkkel, évente többször is meglátogatott bennünket – gyakran élete hű társával – és előadásaival, baráti beszélgetésekbe szőtt gondolataival nevelt, tanított bennünket és tanítványainkat is.

A történettudományok doktora fokozatot 1979-ben szerezte meg, s egy év múlva kinevezték az intézetben is osztályvezetőnek, ahonnan három év múltán nyugdíjba ment, de aktivitásán, alkotó lendületén ez mit sem változtatott. Számos magas hazai és külföldi kitüntetésben részesült, majd 1988-ban a Református Teológiai Akadémia levelező díszdoktorává fogadta, 1990-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1991-ben ren-

des tagjává választotta. Az elmúlt esztendőben pedig megbízatások sorát nyerte el: az Akadémia (II.) Történettudományi Osztályának elnöke, a Magyar Történészek Világszövetségének elnöke, a „Kulturális és történelmi emlékeink feltárása, nyilvántartása és kiadása kutatási főirány” kuratóriumának elnöke, a Károli Gáspár Református Egyetem rektora lett.

Egy franciaországi kultúrmissziójából hazatérve, 1994. március 14-én a repülőtéren érte utol a zord halál.